

MAGYAR RABOK SOPRONIAKHOZ ÍRT KÖNYÖRGŐ LEVELEI A XVII. SZÁZADBÓL*

A kora újkori Magyar Királyságban a rabságba kerülés, illetve az abból történő megszabadulás viszontagságai az élet szerves részét képezték. Mind az oszmán, mind a magyar vitézek átjártak rabot szedni a másik fél által uralt területre. Az áldozatok bármely társadalmi rétegből, csoportból kikerülhettek, lehettek nemesek, polgárok, kereskedők, falusi parasztok, katonák. A rabtartás és rabszedés – oszmán, de magyar részről is – komoly üzlet volt¹ a maga szabályaival és hagyományaival.²

Sopronban is megtalálhatók olyan kérvénylevelek, amelyekben a panaszosok a város segítségét és közreműködését kérték szabadulásukban, illetve részletezték rossz sorsuk körülményeit. Ezen supplicatiók közül több szempontból is kiemelkedik három asszony levele, akik a soproni polgármester segítségét kérték ahhoz, hogy össze tudják koldulni sarcukat, oszmán foglyul ejtőiknek fizetett váltságdíjukat. Levelükből kirajzolódik életük, sorsuk és fogságba esésük körülménye is. Az azonban, hogy pontosan mennyi pénzt is kellett megszerezniük, homályban marad. Van egy másik forrástípus, a kárösszeírások adatcsoportja, amely általánosságban véve kiváló példákat szolgáltat ezen összegekről, viszont kevesebbet árul el a járulékos körülményekről.

A függelékben közölt eddig kiadatlan levelek – különös tekintettel a három asszonyéra – mintegy „belülről”, míg a kontextus felvázolására használt kártételi listákból származó, már ismert adatok³ „kívülről” mutatják be a rabsorsra jutást, ezáltal kiegészítik egymást, együtt vázolják fel a mikro és a makro eseményeket, folyamatokat.

A fogságból való kiszabadulás alapvetően két úton volt lehetséges: a fogoly rendelkezett a megfelelő összeggel és kifizette. Ha nem, akkor hozzá kellett jutnia valahogyan, akár a család vagy a tágabb értelemben vett közösség segítségével. Azt nem lehet tudni, hogy a Magyar Királyságból pontosan mennyi embert raboltak el az oszmánok a XVI–XVII. század folyamán, illetve az sem ismert, hogy közülük mennyien jöttek vissza. A rendelkezésre álló részleges adatok alapján a Magyar Királyság megyéiből 1627–1642

* Szeretném megköszönni Dominkovits Péternek, a Magyar Nemzeti Levéltár (a továbbiakban: MNL) Győr–Moson–Sopron Megye Soproni Levéltára igazgatójának szíves szakmai segítségét, valamint azt, hogy ráirányította figyelmemet értékes forrásaikra. Továbbá köszönöm Kelenik József és Varga J. János professzor úr lektori segítségét és kritikai észrevételeit. Közleményemben két forrástípusra támaszkodtam: a Magyar Királyság különböző területeire vonatkozó kártételi listákra, és a soproni levéltárban megtalálható, rabkiváltásra vonatkozó, eddig nem publikált magyar nyelvű supplicatiókra.

¹ Ezt jelzi például, hogy a budai beglerbéget kétszer is figyelmeztették 1589-ben és 1590-ben, hogy számoltassa el saját, volt budai janicsár agáját, aki az egyik jelzés szerint 30 000, a másik szerint 35 000 gurussal tartozott a kincstárnak. Az aga azért kapta a hivatalát, mert megígérte, hogy a pozíciójáért cserében ennyi pénzt fog beküldeni a foglyok váltságdíjából. Azaz akkora rabkereskedelmi üzletet folytatott ez az egy ember, hogy vállalni merte a durván 20 000 arany megfizetését. Lásd: *Fodor Pál: A szimurg és a sárkány: az Oszmán Birodalom és Magyarország (1390–1533)*. In: *Közép-Európa harca a török ellen a 16. század első felében*. Szerk. *Zombori István*. Budapest, 2004. 12. o.

² *Pálffy Géza: A rabkereskedelem és rabtartás gyakorlata és szokásai a XVI–XVII. századi török–magyar határ mentén*. (Az oszmán–magyar végvári szokásjog történetéhez.) *Fons*, 1997. 1. sz. 5–79. o.; *Varga J. János: Rabtartás és rabkereskedelem a 16–17. századi Batthyány-nagybirtokon*. In: *Unger Máttyás emlékkönyv*. Unger Máttyás negyedszázados egyetemi történész-tanári működése emlékére, és születésének hetvenedik évfordulója alkalmából. Szerk. *E. Kovács Péter; Kalmár János, V. Molnár László*. Budapest–Eger, 1991. 121–133. o., valamint *Ivanics Mária: Rabszerzés és rabkiváltás a Krími Kánságban a 16–17. században* (Az 1657. évi lengyelországi hadjáratban fogságba esett erdélyiek történetéhez.) *Századok*, 2007. 6. sz. 1483–1514. o.

³ Vö. *Illik Péter: Minden nap háború: a Magyar Királyságbeli török kártételek anatómiája (1627–1642)*. Budapest, 2013. (A továbbiakban: *Illik* 2013.) 90–96. o.

között 4502 embert veszett oda ily módon. Az ország nádorának információja szerint az oszmánok fogságába esett rabok visszaváltására 205 825 forintot, azaz durván 128 665 tallért kellett költeni. Ezt kiegészítették a megyei adatok, amelyek alapján plusz 33 150 forint és 50 dénár ment el ugyanerre a célra.⁴

Ezek között ebben az időszakban Sopron nem szerepel. Az MNL Győr–Moson–Sopron Megye Soproni Levéltárában vannak olyan források, amelyek kifejezetten a rabkiváltással foglalkoznak, azaz arra vonatkoznak, milyen segítséggel lehetett kifizetni az arra maguktól képtelen rabok sarcát. Lackner Kristóf (1571–1631), a híres soproni polgármester, városbíró, tanácsos, humanista⁵ végrendeletében vagyonának egyharmadát az oszmánok fogságában lévő soproniak kiszabadítására hagyta.⁶ A „Lackner-alapítvány” ez irányú tevékenységének számos soproni származású, avagy Sopronhoz kötődő fogoly köszönhette szabadulását. Így például Sovány Tamás, akinek 102 forintos sarcából 40 forintot ez az alap fizetett, ő ezt 1634-ben, levélben köszönte meg.⁷ Az, hogy pontosan hányan és mekkora összegben kaptak segítséget, nem ismert. Az országos szinten elköltött közel 250 ezer forintos tételhez képest szerényebb, pár száz, esetleg néhány ezer forintos összeggel kell számolni.

A „Lackner-alapítványtól” függetlenül is voltak rabkiváltási ügyek Sopronban.⁸ Ezt példázza Bogyó Mihály, Pap István, Nagy Gergely és Illés István kérvénye, amelyet a soproni tanácsos urakhoz címeztek, és segítségüket kérték sarcuk összegyűjtésében. Mint írták, „Mivel az pogány ellenségnek erős és súlyos fogságában, ki tizenhárom esztendőtil fogván, s ki négy és öt esztendeje miulta igen keserves nyomorúságunkat senyvedünk. Sarcunknak nagy volta miatt, mind ez idáig szabadulásunk nem lehetett, mivel csak az kettőnknek az sarca is nyolc ezer tallért teszen...”⁹ Györgyöi György panasza egy oszmán rajtaütést ír le: 1652-ben, „Szent Mihály tájban”¹⁰ az oszmánok megdúlták Kassa környékét. A panaszost huszonhét magával elhurcolták, köztük feleségét és gyermekét. Faluját, Bocsárdot¹¹ teljesen kifosztották, házát felgyújtották, majorságából a marháit elvitték,

⁴ *Salamon Ferenc*: Magyarország a török hódítás korában. Budapest, 1886. 494–495. o. Itt kell megjegyezni, hogy ezek az adatok számos problémát felvetnek, tehát inkább viszonyítási alapként érdemes rájuk tekinteni. Vö.: MNL Országos Levéltár Transylvania A 98 8. doboz, 810. r–815v. 33 150 Ft 50 dénár helyett 71 703 Ft 50 dénárt közöl. Lásd: *Illik Péter*: Adalékok Salamon Ferenc forrásközléséhez: „Az 1642-iki békealkudozások okmányaiól”. In: Tíz éves a Történelemtudományi Doktori Iskola. (Khronosz III.) Szerk. *Fröhlich Ida*. Pilis-csaba, 2011. 105–113. o.; *Uő*: Minden nap háború. A 17. századi török–magyar „kis háború” egy forrástípus mozaikjain keresztül. In: Történelmi emlékezet és identitás. Szerk. *Strausz Péter, Zachar Péter Krisztián*. (Modern Minerva Könyvek 5.) Budapest, 2012. 113–127. o.; *Illik* 2013, 21–27. o.

⁵ A róla szóló gazdag szakirodalom szinte kimeríthetetlen. Ezért csak jelzésértékkel emelek ki néhányat: *Kovács József László*: Lackner Kristóf és kora, 1571–1631. Sopron, 2004.; *Tóth Gergely*: Lackner Kristófnak, mindkét jog doktorának rövid önéletrajza. (Sopron város történeti forrásai C sorozat.) Sopron, 2008.; *Dominkovits Péter*: Egy gazdag városvezető, Lackner Kristóf polgármester javai. (Végrendeletek, hagyatéki- és vagyoneleltárak, osztályok 1591–1632). Besztztümer eines reichen Stadtleiters, des Bürgermeisters Christoph Lackner (Testamente, Verlassenschafts- und Nachlassinventare, Vermögensteilungen 1591–1632) Sopron, 2007. [2008]), amelynek bevezetőjében tömören és lényeglátóan emelte ki a Lackner-historiográfia legfontosabb vonulatait.

⁶ Bár Lackner magánszemély volt, de az általa létrehozott alapot a városi tanács kezelte, így megjelenhetett volna az 1627 és 1642 közötti országos összeírás rabváltságra kifizetett összegei között.

⁷ *Kovács József*: Török rabszolgák Sopronban, soproniak török rabságban a 17. század folyamán. *Soproni Szemle*, 1959. I. sz. 8. o. (Interneten is hozzáférhető: http://epa.oszk.hu/01900/01977/00043/pdf/EPA01977_Soproni_Szemle_1959-xiii-I.pdf), a letöltés utolsó időpontja: 2013. május 30.) (A továbbiakban: *Kovács* 1959.)

⁸ Ennek megfelelően ezek a kérvények nem a *Kovács* 1959. tanulmányában intenzíven használt, MNL Győr–Moson–Sopron megye Soproni Levéltára (a továbbiakban: SL), Sopron Város Tanácsának iratai, *Litteralia Lackneriana*, I. ladulájában vannak.

⁹ MNL SL Sopron Város Tanácsának iratai, Levelezések és folyamodások, XXXV. lad., II. fasc., №. 3/14. Az irat datálatlan.

¹⁰ Szeptember 29-én.

¹¹ Falu Kassától 17 km-re délre. A falut így emlegeti a panaszos: „Házomat, mindenféle takarmányomat kicsiny falummal együtt földik megégetvén...”

a falu elnéptelenedett. A kárt 12 ezer tallérra tartotta, ami nagyon komoly összeg volt a kor viszonyai között. Ezért saját maga és rokonai kiváltásához kérte a soproni tanács „subsidiomát”, anyagi támogatását.¹²

A harmadik levél¹³ írói, Dorottya, Katalin és Ilona egyes szám első személyben fogalmazva leírták (vagy leírátták), hogy 1652 szeptemberében az oszmánok rajtaütöttek a Batthyány család körmendi uradalmának két faluján, Hollóson és Szecsődön. Ekkor rabolták el őket családtagjaikkal együtt. Ez után a soproni polgármester közbenjárását és engedélyét kérték, hogy a helyi Szent György templom előtt koldulhassák össze a sarcuk kifizetéséhez szükséges összeget, illetve, hogy a helyi pap kérje fel a hívők közösségét e célra történő adakozásra. A rabok „tippet” kaphattak arra, hogy éppen a Szent György templom előtt próbáljanak szerencsét, tekintve, hogy korábban a Szent Mihály templomban volt szokás a rabok kiváltására perselyezni.¹⁴ A Batthyány-uradalomból származó asszonyok minden bizonnyal némi eredménnyel mehettek a belvárosi Szent György templomhoz.

A XVII. századból az 1644–1648 közötti, illetve 1665. évi templomszámadások maradtak fenn, de a legközelebbi, 1648. évi kiadási rovata egyértelműen jelzi, hogy rendszeresen szoktak némi pénzt adni a foglyoknak.¹⁵

Az utóbbi levelet érdemes először Györgyöi György supplicatiójának fényében szemügyre venni: mindkettő nem sokkal a vezekényi csata után (1652. augusztus 26.)¹⁶ történt eseményeket rögzíti. Ezt az ütközetet részben az erős oszmán katonai aktivitás – azaz a főként a sorozatos Bars megyei fosztogatás – provokálta ki, amely e két szöveg alapján úgy tűnik, hogy később sem szűnt meg. Ráadásul, kissé meglepő módon az 1650-es évekből – tudomásom szerint – jelenleg nem áll rendelkezésre kártételi lista. Így ez a két történet – még ha csak villanásnyi időre és csak szűk térben, de – viszonylag pontos, számszerűsíthető betekintést enged ezen időszak oszmán pusztításaiba is. Az is meglepő, hogy a kárvallottak a Soprontól mintegy 100 kilométerre lévő Körmend, illetve a hozzávetőleg 400 kilométerre lévő Kassa körzetéből a soproniakhoz fordultak segítségért. Ennek oka a város gazdasági ereje (a károsultak feltételezték, hogy a tehetősebbek tudnak segíteni) vagy jó híre (segítenek a rabságra jutottakon) lehetett.

Ez a kérvény ugyanakkor önmagában is felmutat bizonyos érdekességeket: az eset „szerencsére” egy Batthyány-uradalomban történt, így számos más itteni forrással egybe lehet vetni, ugyanis a család levéltára rendezett, viszonylag könnyen kutatható,¹⁷ valamint Batthyány I. Ádám (1610–1659) pontos adminisztrációs rendszerének köszönhetően, rendkívül gazdag adatokban. Az első kézenfekvő forrástípus a család török vonatkozású iratai között lévő kártételi listák anyaga. Azonban ezek között nemhogy az 1650-es évekből nincs kárösszeírás, de Körmendre vonatkozóan egyáltalán nem maradt fenn

¹² MNL SL Sopron Város Tanácsának iratai, Levelezések és folyamodások, XXXV. lad., I. fasc., №. 1/18.

¹³ A függelékben ez a szöveg szerepel másodikként, mivel ott jelzetrendben közlöm a leveleket.

¹⁴ Kovács 1959. 6. o.

¹⁵ MNL SL Sopron Város Levéltára, IV. A. 1009. m. Sopron Város Kamarási Hivatalának iratai, Templomszámadások, 31v. Szent György-templom, Raittung... Anno 1648. fol. 27r. Köszönöm Dominovits Péternek, hogy az adatot rendelkezésemre bocsátotta.

¹⁶ A téma irodalma igen gazdag, itt csak három cikket emelek ki: *J. Újváry Zsuzsanna*: Esterházy László temetési költsége. In: „Fényes palotákban, ékes kőfalokban” – Tanulmányok az Esterházy család történetéről. Szerk. *Maczák Ibolya*. Szigetmonostor, 2009. 9–23. o.; *Uő*: „De valámig ez világ fennáll, mindennek szép koronája fennáll”: A vezekényi csata és Esterházy László halála. *Hadtörténelmi Közlemények*, 2006. 4. sz. 943–972. o.; *Viskolcz Noémi*: Az Esterházyak temetkezéseiről a 17. században. *Művészettörténeti Értesítő*, 2010. 1. sz. 245–269. o.

¹⁷ A herceg Batthyány-család levéltára: Repertórium. Összeáll. *Zimányi Vera*. (Levéltári Leltárak 16.) Budapest, 1962.; *Koltai András*: A Batthyány család körmendi központi levéltárának kutatástörténete. *Levéltári Közlemények*, 2000. 1–2. sz. 207–231. o.

ilyen conscriptio. Ennek nyilvánvalóan nem az az oka, hogy ez az uradalom elkerülte az oszmán fosztogatást, míg Alsólindva, Dobra, Muraszombat és Rakicsán nem.¹⁸ Érdekes, hogy míg a kártételi listák számszerűen összesítik az inkvizíciókat, tanúvallomásokat – amelyek ma már nem mindig állnak rendelkezésre –, addig a három asszony levele személyes hangvétellel, belső perspektívából, az áldozatok szemszögéből rögzít egy oszmán rajtaütést. A forrásadottságok tehát jók, mivel rendelkezésre áll még a körmendi birtok urbáriuma,¹⁹ továbbá a supplicationum merita adatsoportja is.²⁰

Tóth István György az 1646-os körmendi urbáriumot elemezte, áttekintette Molnarszecsőd és Hidas-, illetve Egyházashollós birtokviszonyait.²¹ Az előbbiben 61 háztartással, az utóbbiakban 104 háztartással számolt, amelyekre egyenként átlagosan 15 hold föld esett.²² Megállapította, hogy „Mind 1646-ban, mind 1698-ban a mezőváros leggazdagabbjai kiugróan több földdel rendelkeztek, mint a falvakban, ahol viszont hiányzik az a teljesen föld nélküli réteg, amelyet Körmenden 1646-ban és 1698-ban egyaránt megtalálunk... A falvak között semmiféle számottevő különbség nincs a földeloszlásban.”²³ Ez az összeírás azért is fontos, mert a statisztikai megközelítésen túl felfed néhány részletet a panaszosok családi hátteréről: mind a három asszonyt Hidashollósról rabolták el. Az 1646-os urbáriumbejegyzés szerint Pál Andrásnak két fia volt, valamint $\frac{1}{4}$ sessióval, 3 lóval, 1 tehénnel, 2 tulokkal, 4 borjúval és 4 tyúkkal rendelkezett. De földjét Pál János vette át.²⁴ Hantó Márton katona 4 lóval birt, szintén $\frac{1}{4}$ -ed telkes, amelyet „Fodor István-nak adta Uram ó Nagyságod”.²⁵ Antal Balázsnénak 1 fia, 2 lánya volt, szintén $\frac{1}{4}$ sessióval gazdálkodott, de a földet Antal Jakab (a férj testvére) kapta meg.²⁶

A supplicationum meritában olyan kérvények találhatók, amelyekben a Batthyány-uradalmak szegény parasztjai kértek segítséget, például adócsökkentést földesuruktól, illetve

¹⁸ Ez utóbbiról részletesebben vö. *Illik Péter*: Török dúlás a Dunántúlon. Budapest, 2010. 74–82. o.

¹⁹ *Zimányi Vera – J. Újváry Zsuzsanna*: „Mindenik jobbágyunknak mennyi gyermeke vagyon és azok hány esztendősek.” Egy 17. századi uradalmi „népszámlálás” tanulságai. In: Tanulmányok Szakály Ferenc emlékére. Szerk. *Fodor Pál – Pálffy Géza – Tóth István György*. Budapest, 2002. 461–549. o. Azonban ez éppen nem a körmendi uradalomra vonatkozó urbáriumokat elemzi.

²⁰ Ez utóbbi értékes forrás csoport viszonylag kevés figyelmet kapott eddig: Supplicationum merita. A Batthyány I. Ádám földesúrhoz és dunántúli főkapitányhoz intézett kérvények kivonatai. [Közread.] *Tóth István György* [et al.]. [Bév.] *Zimányi Vera. Történelmi Szemle*, 1998. 3–4. sz. 299–331. o. (Interneten hozzáférhető: http://www.tti.hu/images/kiadvanyok/folyoiratok/tsz/tsz1998-3-4/299-331_zimanyi.pdf); a letöltés utolsó időpontja: 2013. május 30.) Ebben az írásban a kérvénykivonatok alapvető forrásadottságainak leírása és mintegy 200–300 szemelvény található. A kérvények statisztikai feldolgozására példa: *Sebestyén Hajnalka*: Az 1642-es és 1643-as években Batthyány I. Ádámhoz érkezett szupplikációk rövid áttekintése és összehasonlítása. In: Mindennapi élet a török árnyékában. (Khronosz I.) Szerk. *J. Újváry Zsuzsanna*. Piliscsaba, 2008. 143–153. o.; *Szalai Veronika*: A Batthyány I. Ádám földesúrhoz az 1649-es évben beérkezett kérvények statisztikai és tartalmi elemzése. In: uo. 129–142. o., valamint *Uő*: A Batthyány I. Ádám földesúrhoz az 1649-es évben beérkezett kérvénykivonatok statisztikai és tartalmi elemzése. In: *Uradalmak kora. (Discussiones Neogradienses 10.)* Szerk. *Dr. Szirácsik Éva*. Salgótarján, 2010. 103–122. o.

Ez a forrástípus (másokkal összevetésben) felveti a komplex mikro- és fronttörténeti elemzés lehetőségét is. A név- és lakóhely szerint feltüntetett kérvényező falusiak problémái összevethetők a Batthyány család Missiles anyagával, ennek adatbázisával (interneten: <http://old.mol.gov.hu/batthyany/>); a letöltés utolsó időpontja: 2013. május 30.), a birtokok urbáriumaiával, például: MNL Országos Levéltár Batthyány család Levéltára, Urbáriumok, P 1322. 79 cs., valamint a név szerinti áldozatokat rögzítő török kártételi listákkal is. MNL Országos Levéltár, Batthyány család Levéltára, Török vonatkozású iratok, P 1313. 248–249. cs. Így az egyén sorsáig lebontva bemutatható az élet a hódoltsági peremvidéken, azaz a fronton.

²¹ Ennek filológiai problémáiról: *Tóth István György*: Jobbágyok, hajdúk, deákok: a körmendi uradalom társadalma a 17. században. Budapest, 1992. 9–10. o.

²² Uo. 69–70. o.

²³ Uo. 71–75. o.

²⁴ MNL Országos Levéltár, Mikrofilmtár, 4333. d., 69. sz. 41. o.

²⁵ Uo.

²⁶ Uo. 43. o.

adták elő panaszait. Így ellenőrizhető, hogy milyen anyagi helyzetben lehettek, milyen mindennapi problémákkal küszködtek a kárvallottak.²⁷

Az egyik 1652-ben elrabolt asszonyról, Katalinról lehet tudni, hogy „Hidashollóson lakozó Antal Balásné”, akinek férje meghalt: ennek dátumát nem közli, de valamikor az 1646-os datálású kérvény előtt, viszont még ebben az évben lehetett.²⁸ „Most az ura öccse hatalommal van az házban, rútol szidalmazza és veri”, ezért kéri, hogy földesura, Batthyány I. Ádám oltalmazza meg. Erre a birtokos azt válaszolta, hogy „marcona dolog, nem engem illet, hanem az tisztartót”.²⁹

1649-ben egy másik bejegyzés szerint „Hidashollósiak, Palffy Thamás, Somogyi Balás és Antal Jakab jelentik, hogy Hollosi Bendek uram sörtélyes marháinak elveszéseiben sem hírek, sem tanácsok, fogságban jártanak. Könyörögnek azon, hogy Nagyságod kezességén eressze el, s törvénytapon előállanak ...” A harmadik elkövető, Antal Jakab, az urbáriumbejegyzés alapján, Antal Balázs öccse, aki 1646-ban azonnal „átvette az uralmat” testvére házában. Batthyány I. Ádám megtagadta az „óvadékkérést”, ráadásként „lator kurafiaknak” nevezte a három szupplikálót.³⁰

Nem véletlen, hogy az özvegy esete után három évvel, 1649-ben Batthyány már jól ismerte a három kérvényező „kurafit”, és nem eresztette el őket kezességén. Némi iróniával merülhet fel a kérdés, mivel Antal Balázs özvegyét „még az ág is húzta”: vajon az oszmánok rabjaként, utána pedig sarcára koldulva volt-e rosszabb a sorsa, vagy amikor saját rokona akarta kitúrni házából és naponta bántalmazta?

Pál Andrásról és Hantó Mártonról nincs hír a kérvények között, habár 1649 júniusában Hantó Ferenc körmendi hajdú – a név ritka volta miatt feltételezhetően Márton rokona – írta Batthyány I. Ádámnak, hogy Katafáról (Körmendtől 5 kilométerre lévő falu) feleségével együtt elvitték az oszmánok. A 100 forintos sarcnak csak a felével rendelkezett, így a maradékot urától kérte.³¹ Az ügy nem oldódott meg, mivel ugyanezen év júliusában újra kérvényt írt emiatt Batthyáynak.³²

Milyen viszonylatban lehet értelmezni a Bogyó Mihály, Pap István, Nagy Gergely és Illés István által említett 8 ezer talléros sarcot vagy éppen Hantó Ferenc 100 forintos váltásdíját? Mennyire számítanak ezek magasnak vagy alacsonynak? A magyar katonák és falusiak váltásdíjáról számos adat áll rendelkezésre. A XVII. század első felében készült conscriptiók, amelyekben a kortársak összeírták az őket ért, oszmánok által okozott károkat, mint a faluhódolatás és égetés, az emberrablás és emberölés, valamint az adóemelések eseteit. Ezek az összeírások tényeket közölnek, de azok összefüggéseit, valamint utóhatásait, csak igen ritkán rögzítik. Így nem engednek betekinteni a számszerűség mögött húzódó emberi sorsokba.³³ Ugyanakkor jól kiegészítik a nagyobb szöveges kontextust felvázoló, ezáltal mélyebb betekintést nyújtó forrásokat, mint az oszmán-török szpáhik vagy éppen a magyar földesurak missilisei, a falubírók, illetve a falusiak levelei, így a már elemzett, soproniakhoz címzett könyörgő supplicatiók.

²⁷ Hollósról, Hidashollósról, Szecsődről és Molnaszecsődről számos egyéb kérvény érkezett Batthyány I. Ádámmal az 1640-es években, például: MNL Országos Levéltár, Batthyány család Levéltára, P 1322. Kérvények, №. 192., 255., 260., 262., 263., 265., 264., 279., 291.

²⁸ Katalin az 1652-es, soproni polgármesternek írt levélben úgy említi magát, mint Antal Balázs feleségét, nem pedig a néhai Antal Balázs feleségét vagy özvegyét. Ettől függetlenül valószínű, hogy az 1646-os kérvény az övé.

²⁹ MNL Országos Levéltár, Batthyány család Levéltára, P 1322. Kérvények, № 199. 24. sz.

³⁰ Uo. №. 283. 10. sz.

³¹ Uo. №. 260. 38. sz.

³² Uo. №. 264. 5. sz.

³³ Vannak olyan kártételi listák, amelyek néhány érdekesebb esetet azért részletesen lejegyeznek.

Azt, hogy rabságra kerülése esetén kinek mekkora volt a váltságdíja, elsősorban a társadalmi státusza és az anyagi helyzete szabta meg. Ez Győr megyei példákat tekintve kiválóan, „kompakt módon”, szinte társadalmi rétegenként látszik. Egy itteni kártételi lista szerint például a birtokos nemes Szapáry Péter 1655-ben került az oszmánok fogságába, és csak négy év raboskodás után szabadult 22 000 talléron.³⁴ Kisfaludy László győri alkapitány 1681-ben ugyanígy járt, végül 8000 forintért és 12 előkelő török fogolyért váltotta ki magát.³⁵ 1621-ben az oszmánok 2 gyermeket fogtak el, akiket 12 forint „nyargaló pénzen” bocsátottak szabadon.³⁶ Csanakról az 1630-as években két ifjú legényt vittek el, akik 24 forintért szabadultak.³⁷ Ugyaninnen egy Földes János nevű falusit is elraboltak, aki 63 forint sarcon szabadult.³⁸ A sors fintora, hogy Csanak ekkor már „hódult” volt, azaz már behódolt az oszmánoknak és adót is fizetett, így a közösség elméletileg megvásárolta nyugalmát.³⁹

1646-ban Szalu pasa Fehérvárra hurcolta Horváth Mátyást a nyúli szőlőből. Azonban Horváth elszökött, így a falun hajtották be a „békóváltságot”, amely 41 tallér és 1 forint volt.⁴⁰

1649-ben a közeli Nagynyúlról elvittek egy bizonyos Tatár Jánost, aki 12 forinton szabadult.⁴¹ Az 1632–1641 között elrabolt kilenc győri katona, illetve hozzátartozóik és szolgálk⁴² közül például Bognár Pál és feleségének sarca volt a legmagasabb: 540 forint. Visi Nagy Pál⁴³ seregbíró kertésze 200 forintot ért. Összesen a kilenc fő 2538 forintot kellett, hogy fizessen a szabadulásért.

Fennmaradt egy rablista Kónyról is 1647-es datálással, amely sajnos a sarcok összegéről nem ír, csak neveket, illetve rokoni, „hozzátartozói” viszonyt, továbbá szerepel egy csecsemő gyermek is az elhurcoltak között.⁴⁴

A győri adatok csoportján keresztül látható, hogy nem volt teljesen biztonságban senki: hiába volt éppen katona, gyermek vagy nő, hiába lakott Győr erődváros közelében, a „frontvonal” mögött vagy az oszmánoknak meghódolt területen. A megyei felmérésekben talán nem véletlenül lett szállóige és gyakran előtűnő szófordulat a következő mondat: „...elvittek, kit sok költséggel és fáradsággal hoztak ki.”⁴⁵

1633-ban elraboltak 6, vélhetőleg Lenti várában szolgáló „közkatonát”, akik összesen 1280 forinton szabadultak ki.⁴⁶ Felmerül a kérdés, hogy egy falu vagy vár környékének megrablása során mennyi kárt tettek az oszmánok, és pontosan mennyi elrabolt ember tért vissza, azaz szabadult ki sarcon. Kevés esetet ismerünk, a Lenti váráé ilyen.⁴⁷ Egy

³⁴ Ráth Károly: A Győr vármegyei hódoltságáról. *Magyar Történelmi Társulat Társulati Közlöny*, 1860. (A továbbiakban: Ráth 1860a.) 84. o.

³⁵ Bánkúti Imre: Két katonáskodó nemes a XVII. században: Kisfaludy László és Miskey István. *Arrabona*, 15. (1973) 257–271. o.

³⁶ Uo. 39. o.

³⁷ Ráth Károly: Győr vármegyének 1642. évben összeírt sérelmi jegyzőkönyve a török ellen. *Magyar Történelmi Társulat Társulati Közlöny*, 1860. (A továbbiakban: Ráth 1860b.) 102. o.

³⁸ Uo. 106. o.

³⁹ Bár az lehetséges, hogy nem minden lakosa, így az áldozatok sem, voltak hódoltak. De erről ez a kártételi lista nem ad információt.

⁴⁰ Ráth 1860a. 69. o.

⁴¹ Uo. 75. o. A Győr megyei Sokoróalja lakosságának életét bemutatja: Horváth József: *A monostorkörnyék falvainak mindennapjai a 16–17. században*. In: Mons Sacer 996–1996. Pannonhalma 1000 éve II. Szerk. Takács Imre. Pannonhalma, 1996. 25–37. o.

⁴² Idézi: Illik 2013. 93. o.

⁴³ Archontológiai adatai: Pálffy Géza: *Katonai igazságszolgáltatás a királyi Magyarországon a XVI–XVII. században*. Győr, 1995. 214–215. o.

⁴⁴ Részletesen: Illik 2013. 96. o.

⁴⁵ Például: Ráth 1860b. 96. o.

⁴⁶ MNL Országos Levéltár Batthyány család Levéltára, Batthyány Ádám iratai P 1315. 4A k., 201. p.

⁴⁷ Uo. Török vonatkozású iratok P 1313. 248. cs. № 22. 4. p.

kártételi lista szerint 1635 és 1638 között az oszmánok Lentiről és környékéről 40 embert (a listán katonák, katonafeleségek és hajdúk szerepelnek) vittek el, 23-at öltek meg és számos lovat hajtottak el. Ebből 1636-ban összesen 7 katona szabadult. Hatnak a sarcát forintban adták meg (összesen 1110 forint), míg az egyik 180 talléron (hozzávetőleg 288 forint) menekült meg. Ez azt jelenti, hogy 4 év alatt 63 embert vesztített a vár, akikből mindössze hét tért vissza, körülbelül 1400 forintért. Az érzékletesség kedvéért érdemes még hozzátenni, hogy ebben az időszakban ezen a területen 15 forintba került egy ló, egy tehén 7 forintba, míg egy bőr köntöst már meg lehetett venni 3 forintért.⁴⁸

Természetesen vannak további adatok a Magyar Királyság keleti feléből is, például a Borsod megyei Kondó falu mellett a szendrői magyar vitézek kétszer is összecsaptak az oszmánokkal. Először 45, majd 35 embert vesztettek, összesen tehát 80 ember veszett oda,⁴⁹ akik közül 54-en tértek vissza sarcon. Az átlag egy főre eső sarc durván 1100 forint, ami szokatlanul magas. Ennek oka, hogy a legalacsonyabb összeg 300 forint, míg a legmagasabb 15 550 forint! Vagyis a 60 069 forint sarcból egy ember fizetett ki 15 500 forintot (14 ezer plusz két, 1500 forint értékű török rab), 53 ember pedig a maradék 44 569 forintot.⁵⁰

A rabváltságok attól függttek, hogy az áldozat milyen társadalmi-vagyoni státusszal rendelkezett, illetve, mit gondolt erről a rabszedő. Volt számos olyan eset, amikor alul vagy éppen túlbecsülték a rab fizetőképességét. De az is gyakori, hogy maga a fogságba esett személy próbálta ez utóbbi lehetőségről meggyőzni rabtartóját. A sarcösszegek tehát a körülményeknek megfelelően széles skálán változtak, ezért nem lehet általános modellt felállítani. Eklatáns példáját adják annak, hogy az élet mindennapi struktúráit nem lehet élesen elhatárolt kategóriákba vagy képletekbe sűríteni. A rabsors sem pusztán anyagi kérdés, még akkor sem, ha jelen írás a sarcösszegek és a kiváltás szemszögéből közelítve meg a témát, csak erre az aspektusra koncentrálnak.

Amint a három asszony írta, „[A]melyek között engemet, Dorottyát, Hanto Mártonnak meghagyatott özvegyét három gyermekimmel egyetemben. Engemet pedig Katalint, Antal Balás feleségét negyed magammal. Engemet pedig Pal Andras leányát, Ilonat, anyámmal, és több [mint] öt gyermekivel elvitték [...] Némelyek közülünk bizonyos summa pénzben megsarcoltunk, némelyek pedig gyermekink közül most is a fogságban vannak.”

Családok estek szét bizonytalan időre vagy örökre, gyakran egy élet alatt összekuporgatott „vagyon” veszett oda, vagy éppen évtizedes rabság volt az áldozat osztályrésze. Azt, hogy mi lett a fent bemutatott három történet vége, illetve mennyire voltak szolidárisak Sopron polgárai ezekben az esetekben, nem tudni. Az viszont bizonyos, hogy a rabságból való szabadulásnak azért voltak alternatívái. Ezt mutatják a rendelkezésre álló országos adatok, az egyéni szolidaritás, Lackner Kristóf alapítványa vagy éppen a három elrabolt asszony levelének hangvétele, amely a keresztényi jóézésre és az atyai segítség-re apellál, vélhetőleg sikerrel.

⁴⁸ Illik 2010. 38. o.

⁴⁹ Vö.: *Borovszky Samu*: Borsod vármegye története a legrégibb időktől a jelenkorig. I. k. Budapest, 1909. 332. o.

⁵⁰ A végvári katonák életéről lásd bővebben: *Illik Péter*: Végváriak a 17. század első felében a kártételi listák tükrében. *Hadtörténelmi Közlemények*, 2012. 4. sz. 1065–1078. o. A kondói eset részletei: uo. 1072–1075. o.

FORRÁSKÖZLÉS⁵¹

1.

[Címzés:]⁵² Kegyelmetekhez, mint böcsületes tanácsos urakhoz alázatos supplicationk.⁵³

Istentül, Ő Szent Fölségétül szép békességben virágozó szerencsés jó egészséget s hosszú életet kívánunk megadatni Kegyelmeteknek megadatni [!] szívbül!

Mivel az pogány ellenségnek erős és súlyos fogságában, ki tizenhárom esztendőitül fogván, s ki négy és öt esztendeje miulta igen keserves nyomorúságunkat senyvedünk. Sarcunknak nagy volta miatt, mind ez idáig szabadulásunk nem lehetett, mivel csak az kettőnknek az sarca is nyolc ezer tallért teszen, mostan azért szabadulásunk módját keresvén és abban fāradozván amint nyomorult fejünknek szabadulását találhatnánk. Kényszerítettén az Kegyelmetek jó akarattához is folyamodnunk ily nyomorúságunkban, és kérjük Kegyelmeteket alázatosan, hogy az Ūristen egy napját és egy óráját tegye szerén Kegyelmetek, méltóztasson Kegyelmetek ily szegény nyomorult rab szolgálaihoz jó akarattá megmutatni és segítségével lenni! Ha Kegyelmetek jóakarattábul adandó alami[z]snákal is gyámolíthassuk magunkat. Mely Kegyelmetek jó akarattá, ha mi meg nem szolgálhatnánk, az Ūristen mindezen ezen az világon s mind az jövőeli [következő] életben fizesse meg kegyelmeiteknek. Tartsa és éltesse Isten Kegyelmeteket jó egészségekben való esztendeig!

Kegyelmeteknek szegény alázatos rab szolgálai,

Bogyo Mihali, Pap Istvani, Nagy Gergeli, Iles Istvani
M[manu] p[ropria]

2.

[Címzés:]⁵⁴ Az nemes és nemzeti soproni polgármester urunkhoz, alázatos supplicationk.

Nemzeti Polgármester Urunk!⁵⁵ Istenhez nyújtandó alázatos imádságunknak áhíthatóságát ajánljuk, és kívánunk Istentől Uraságodnak hozzátartozóival egyetemben minden testi-lelki jókat megadatnia!

Nemzeti Polgármester Urunk, és Isten után patrónusunk nyilván vagy on uraságodnak, mi mondon, az elmúlt 1652 esztendőben, szeptemberben az pogány törökök Hollos⁵⁶ és Szeződ⁵⁷ nevű falukat, Gróf Battyani urunk önagsága⁵⁸ jószágában lévőket elégették és elrablottak [elégették és elrablották], s az népet rész szerint levágták, rész szerint többire [többnyire] keserűség[re] és rabságra vitték.

⁵¹ A leveleket a következő kiadási elvek szerint közlöm: a nyelvi sajátosságokat (például „u”-zás) és a nevek eredeti alakját megtartva, a szöveget modern központozással, átirással és szögletes zárójelbe tett [] nyelvű kiegészítésekkel, valamint lábjegyzet apparátussal.

⁵² MNL SL Sopron Város Tanácsának iratai, Levelezések és folyamodások, XXXV. lad., II. fasc., №. 3/14. Az irat datálatlan.

⁵³ Kérvényünk.

⁵⁴ MNL SL Sopron Város Tanácsának iratai, Levelezések és folyamodások, XXXV. lad., I. fasc., №. 1/11.

⁵⁵ Sopron polgármestere 1652/1653–1653/1654 során Zuanna Péter Menyhért, 1654/1655–1656/1657 között pedig Artner Vilmos volt.

⁵⁶ A Batthyány család körmendi uradalmában volt Hidashollós és Egyházashollós. A herceg Batthyány-család levéltára. Repertorium. Összeáll. *Zimányi Vera*. (Levéltári Leltárak 16.) Budapest, 1962. 15. o. Ebből a forrásból ugyan nem derül ki, hogy melyikről van szó, de a supplicationum merita adatai alapján Hidashollós szerepel itt. Ezek a települések Körmendhez közel, 10 kilométeren belül vannak.

⁵⁷ A Batthyány család körmendi uradalmában volt Molnaszeződ és Németszeződ (részbirtok). Ebből a forrásból ugyan nem derül ki, hogy melyikről van szó, de a supplicationum merita adatai alapján vélhetőleg Molnaszeződ szerepel itt, mivel mindig Hidashollós mellett említik az összeírásban. Ezek a települések is Körmendhez közel, 10 kilométeren belül vannak.

⁵⁸ Batthyány I. Ádám dunántúli főbirtokos és végvári főkapitány (1610–1659).

[A]melyek között engemet, Dorottyát, Hanto Mártonnak meghagyatott özvegyét három (négy)⁵⁹ gyermekimmel egyetemben, engemet pedig Katalint, Antal Balás feleségét negyed magammal, engemet pedig Pal Andras leányát, Ilonát, anyámmal, és több [mint] öt gyermekivel elvittek. Némelyek közülünk bizonyos⁶⁰ summa pénzben⁶¹ megsarcoltunk, némelyek pedig gyermekink közül most is az fogságban vannak.

Mivelhogy pedig magunktól teljességesen elégtelenek vagyunk az megnevezett váltságunk megfizetésére, ké[ny]szerítettünk az keresztény patrónusinktól segítséget kérni. Azok között Uraságotat is alázatosan kérjük, méltóztassék rajtunk könyörölni, és segítséggel lenni, s nevezett szerint pedig (hogy)⁶² megengedni, hogy holnap reggeli könyörgéskor praedicator urunk az Szent György templomban⁶³ érettünk az hallgatóságnál intercedáljon [közbenjárjon], hogy így az uraságod engedelméből mind az templom előtt, s mind házonkél[n]t kéregethessünk valami alami[z] snát és segítségét [segítségét], hogy így szabadulhassunk meg az pogányoknak kegyetlen rabságából. Mely uraságod ebbéli segítségét, hogy Isten megjutalmazza, áhítatosan imádkozandók vagyunk.

Istennek kegyelmes gondviselése alá ajánljuk uraságotat! Atyai segítségét várván, uraságodnak alázatos szolgálói, fölül megnevezett szegény rabok.

P[ost] S[criptum, utóirat]: kettőnknek bizon[y]ság levele⁶⁴ velünk vagyon, az leánnak levele pedig az asszonyánál vagyon,⁶⁵ ki Beszperimben⁶⁶ ment segítséget és alami[z]snát kérni.

3.

[Címzés:]⁶⁷ Humilima suplicatio.⁶⁸

Rabságombeli alázatos szolgálatomat ajánlom Kegyelmeteknek, mint jóakaró fautor [jótevő] uraimnak! Hogy az Úristen Kegyelmeteket minden szerencsés jókkal megáldja és sok esztendeig jó egészségben éltesse, szívből kívánom!

Keserves panaszkodással kényszerítetem kegyelmeitek eleiben terjesztem, miképpen az elmúlt 1652 esztendőben, Szent Mihály nap tájban több pogányság gyívén ki földünket, Kassa táját pusztítani és rabolni, és az keresztény lelkeket rabságra vivén ugyanakkor engemet is huzsonhated magammal elvittének vala. Feleset [felét] levágván szegény emberekben is, úgy annyira, hogy Bochar⁶⁹ nevő kis falumban sokkal több egy embernél meg nem maradt. Házamat, mindenféle takarmányomat kicsiny falummal együtt földik [földig] megégetvén, majorságbeli feles marhámat mind elhajtották, úgy annyira, kárvallásom szerszámmal együtt ad minimum [legalább] 12 ezer tallérokra extendeáltatik [terjed]. Creditoraimtul [hitelezőimtől] bizonyos summa pénzt venév föl, bizonyos időkik [időkig] jószágomat mind el kellett zálogosítanom. Az ötezer tallérokon és 5 nevezetes rabokban, sok órában is és sanyarúságom után sarcolnom meg [megegyeznem a sarcról], szegény feleségemnek és gyermekimnek holtig való sirlalmokra. Hogy

⁵⁹ Szövegben áthúzott rész. Nyilván az áldozat tudta gyermekeinek számát, habár felindultságában nyilatkozhatott rosszul. Ugyanakkor itt sokkal valószínűbb, hogy egyszerű elírásról van szó, hiszen a másik áldozatot – amint az, pár szóval később látható – negyedmagával vitték el.

⁶⁰ Itt adott összeget jelent, amelyet az ügyben érintettek nyilván ismertek, számunkra azonban ismeretlen.

⁶¹ A summa általában egy összegben befizetett adót, jelen esetben sarcot, mai kifejezéssel élve váltságdíjat jelent, amelyet – ha nem volt pénze – az áldozat maga is megpróbálhatott előteremteni, koldulással, vagy akár úgy, hogy a rokonoktól vagy a faluközösségtől kért kölcsön.

⁶² Szövegben áthúzott rész.

⁶³ A jelenlegi Szent György plébánia Sopronban, Szent György utca 7.

⁶⁴ Ez igazolja, hogy valójában az áldozatok rabok, akik „ideiglenesen vannak szabadlábon”, hogy összegyűjtsék sarcukat.

⁶⁵ Pál András feleségéről, Ilonáról van szó.

⁶⁶ Veszprém.

⁶⁷ MNL Győr–Moson–Sopron megye Soproni Levéltára, Sopron Város Tanácsának iratai, Levelezések és folyamodások, XXXV. ladula, I. fasc., №. 1/18.

⁶⁸ Alázatos kérés.

⁶⁹ Falu Abaúj vármegyében.

azért ilyen keserves és szánakozásra méltó rabságomból szabadulhassak és jószágocskámnak némely részét feleségemnek és gyermekimnek is szustentatiojokra [fenntartásukra] eliberálhassam [felszabadíthassam], kérem alázatosan Kegyelmeteket, mint jóakaró fautor bíráimat, mutassa Kegyelmetek szegény rabszolgájához keresztény jó akarattyokat mostani szomorú és keserves rabságomban és legyen valami subsidiommal [anyagi segítség] hozzám! Mely Kegyelmetek irgalmasságos jó akarattyaért teljes életemben meg igyekezem szolgálni! Az Úristentől is büsleges jutalmat veszen érette! Tartsa és éltesse az Úristen Kegyelmeteket sok esztendeik [esztendeig] egisigben [egészségben]!

Kegyelmetek alázatos szegény rab szolgája,

Geörgeői Geörgi
M[anu] p[ropria]

PÉTER ILLIK

HUNGARIAN PRISONERS' PLEADING LETTERS
TO THE DWELLERS OF SOPRON

Summary

The vast part of the territory of 17th-century Kingdom of Hungary turned into a front area, during the 'war-like years of peace' after the Peace of Zsitvatorok in 1606 it became a land of devastation, plundering, and village pillage. The grand, open war was thus replaced by small, everyday fights.

When Ottoman soldiers penetrated the line of fortresses of the Hungarian border region, they taxed villages, and often took fortress soldiers and villagers as prisoners, too. The victims could get free by paying their contribution. The present micro-history study is publishing letters written to dwellers of Sopron, and also tries to reconstruct the life of three women, who went from the Körmend estate of landlord Ádám I Batthyány as far as Sopron to raise their contribution by begging. These individual stories are put into a broader context, namely the survey of the amounts of contributions of Hungarian prisoners. This way the study combines the conclusions of two source types, Turkish damage lists and supplicatioes, petitions.

The study exploited the extraordinary sources of the Batthyány estates on one hand, and draws the attention to the fact that with the help of these sources everyday events of life can be presented even on the level of individuals.

PÉTER ILLIK

LETTRES DE SUPPLICATION DU 17^E SIÈCLE ÉCRITES PAR DES PRISONNIERS HONGROIS À DES HABITANTS DE SOPRON*Résumé*

Une partie importante du Royaume de Hongrie du 17e siècle devint une zone d'opérations militaires dans les « années de paix belliqueuses » qui suivirent le traité de paix de Zsitvatorok de 1606 et qui furent remplies de pillages, de ravages et de soumission de villages. Ainsi la grande guerre ouverte fut remplacée par des petits combats quotidiens.

En plus d'exiger des impôts, les soldats ottomans qui réussirent à passer par la ligne des places fortes hongroises des confins prirent souvent des prisonniers militaires et civils. Les victimes devaient payer une rançon pour leur libération. Cette étude micro-historique publie des lettres écrites à des habitants de Sopron et tente de reconstituer le destin de trois femmes qui marchaient depuis le domaine de Körmend du propriétaire terrien Ádám Ier Batthyány jusqu'à la ville de Sopron pour mendier leur rançon. L'étude intègre ces destins dans un contexte plus large, à savoir dans l'examen du montant des rançons des prisonniers hongrois à partir de deux types de source : les listes de dommages turcs et les lettres de supplication.

L'étude exploite la richesse des sources des domaines Batthyány pour démontrer qu'elles permettent de présenter les faits quotidiens au niveau des individus.

PÉTER ILLIK

BITTBRIEFE UNGARISCHER GEFANGENER AN EINWOHNER VON SOPRON (ÖDENBURG)

Resümee

Ein bedeutender Teil des Königreichs Ungarn des 17. Jahrhunderts wurde zum Frontgebiet, zum Schauplatz der Raubzüge, der Dorfunterwerfungen und Verwüstungen in den „Kriegs-Friedensjahren“ nach dem Frieden von Zsitvatorok im Jahr 1606. Der offene, große Krieg wurde durch den kleinen Alltagskampf abgelöst.

Die osmanischen Soldaten gelangten durch das System der ungarischen Grenzfestungen und besteuerten nicht nur die Dörfer, sondern nahmen auch oft Grenzfestungssoldaten und Dorfbewohner gefangen. Die Opfer kamen frei, nachdem sie Tribut zollten. Die vorliegende mikrohistorische Studie veröffentlicht Briefe an Einwohner von Sopron (Ödenburg) bzw. versucht die Rekonstruktion des Schicksals und Lebens dreier Frauen, die vom Gut des Gutsherrn Ádám I. Batthyány in Körmend bis nach Sopron gingen, um ihren Tribut zusammenzubetteln. Diese menschlichen Schicksale werden in denjenigen weiteren Kontext gesetzt, der einen Überblick über die Tributbeträge der ungarischen Gefangenen gibt. Dadurch werden auch die Lehren zweier Quellenarten, der türkischen Schadenslisten und der Bittbriefe (Suppliken) miteinander verbunden.

Die Studie analysiert einerseits die seltenen Ressourcen des Batthyány-Gutes und verweist andererseits darauf, dass die alltäglichen Ereignisse des Lebens mit der Hilfe dieser bis hin zur Ebene des Individuums vorgestellt werden können.

ПЕТЕР ИЛЛИК

УМОЛЯЮЩИЕ ПИСЬМА ВЕНГЕРСКИХ РАБОВ, НАПИСАННЫЕ
К ЖИТЕЛЯМ ШОПРОНА*Резюме*

Значительная часть Венгерского Королевства в XVII веке превратилась в фронтную территорию, в территорию „военных мирных лет”, где после Житваторокского мира 1606-ого года велись грабежи и разрушения. Открытая большая война сменилась малой повседневной борьбой.

Османские солдаты, пройдя через линию венгерской системы оконечных крепостей, облагали налогами деревни, зачастую уводили в плен жителей деревень и оконечных крепостей. Эти жертвы могли быть освобождены лишь после уплаты выкупа. Настоящая микроисторическая статья сообщает письма, которые были написаны к жителям Шопрона и пытается реконструировать судьбу и жизнь трех женщин, которые с кёрмендского поместья феодала Баттьани I Адама шли до самого Шопрона, чтобы выпросить себе деньги на выкуп. Эти человеческие судьбы помещены в более широкий контекст, содержащий описание сумм выкупов венгерских рабов. При этом присоединяется еще анализ двух типов источников: перечни убытков, нанесенных турками и прошений о помиловании, освобождении.

Настоящая статья указывает на ценность владений Баттьани как редкого источника для исследователя, а с другой стороны, показывает, что события повседневной жизни могут быть показаны подробно, вплоть до судьбы одного человека.